

ЕТНОЛОГІЯ

УДК 392.91(477ю44):811.161.2'373.232.1

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-31-111-118>**Валентина Гребеньова**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

e-mail: grebenyova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9343-7134>ResearcherID: <https://publons.com/researcher/AAE-4681-2020/>**Валерій Кононенко**Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
доктор історичних наук, професор (Україна)

e-mail: valeriy_kononenko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5177-2885>ResearcherID: M-5954-2018 (<http://www.researcherid.com/rid/M-5954-2018>)**Прізвищевий масив Коханівської волості Вінницького повіту
(на матеріалах Державного архіву Хмельницької області)**

Анотація. Метою статті є висвітлення побутування та з'ясування походження прізвищ Коханівської волості Вінницького повіту. **Методологія дослідження** ґрунтується на поєднанні загальнонаукових (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, опису) та спеціально-історичних (історико-типологічного, історико-системного, кількісного) методів з принципами історизму, системності, науковості. Для з'ясування походження окремих прізвищ застосовано прийом етимологічного аналізу. **Наукова новизна** роботи полягає у тому, що автори вперше, на основі аналізу матеріалів сповідних відомостей п'яти парафій як джерела, розкрили побутування прізвищ сіл Гуменне, Кобильня, Козинці, Королівка, Косаківка, Коханівка, Олександрівка, Пеньківка, Приборівка, Сивиківці, які станом на 1.01.1869 р входили до цієї волості. Хронологія документів охоплює період 1833 року. **Висновки.** Опрацьовані матеріали сповідних книг свідчать, що жителі Коханівської волості для власної ідентифікації використовували прізвища.

Найбільшу групи серед них становили прізвищеві назви, в основі яких лежали особові чоловічі імена здебільшого з християнського календаря грецького походження (зафіксовано прізвища від чоловічих імен польського та хорватського походження й в російському варіанті) та за родом занять (професією). Найменшу групу складають прізвища, що походять від назви місцевості.

Дослідження прізвищевої системи окремого регіону актуальне та важливе, адже прізвища містять інформацію не лише про його теперішнього носія, але фактично віддзеркалюють історію всього роду. Крім того, саме прізвища відбивають різні історичні процеси, що мали місце на цій території, особливості побуту, матеріальної і духовної культури, оточуючої природи, демографічні процеси, зв'язки з іншими народами.

Ключові слова: прізвище, прізвищевий масив, антропонім, Коханівська волость.

Постановка проблеми. Вивчення прізвищ окремого або кількох населених пунктів дозволяє отримати цінні відомості про їх історію, етнічний склад, міграційні процеси, місцеві ремесла і промисли тощо. Це важлива родова спадкова назва особи, без яких вже протягом кількох століть не обходиться жодна людина. Слушно зауважує Л. О. Лісова, що „прізвища лінгвально відображають історію культури та ментальності народу, накопичують його матеріальний, культурний, історичний досвід. Без вивчення прізвищ неможливе цілісне дослідження історії нації, матеріальної та духовної культури етносу” [Лісова, 2011:68]. Історіографія дослідження української антропонімії нараховує велику кількість наукових праць, популярних книг, статей написаних з XIX ст. і до сучасності. Серед них не знаходимо жодної, яка б була присвячена вивченню антропонімії Коханівської волості Вінницького повіту. Саме це стане предметом нашого дослідження. Відомо, що на 1 січня 1869 р. до Коханівської волості входили села Гуменне, Кобильня, Козинці, Королівка, Косаківка, Коханівка, Олександрівка, Пеньківка, Приборівка, Сивиківці [Петренко, 2008:33]. Адміністративно-територіальний поділ на волості введено після реформи 1861 р. Волосні правління були становими органами місцевого самоврядування для селян. Відтак і поділ на волості стосувався здебільшого селян [Петренко, 2008:19]. У дослідженні прагнемо зосередити увагу на проблемі побутування та походження прізвищ, які використовувалися жителями сіл, що входили до волості. Джерелом матеріалів для

такої розвідки послуговували фонди Подільської духовної консисторії, в яких містяться сповідні відомості церков Вінницького повіту за 1833 р. Матеріали зберігаються у Державному архіві Хмельницької області. [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк.206-210, 515-524, 567-573, 582-587, 594-603]. Завдяки даному документу вдалося практично скласти повний список мешканців сіл Коханівської волості Вінницького повіту.

Щодо загального характеру і змісту записів, які містяться у сповідних розписах церков вказаних сіл, відображається кількісний, віковий та соціальний стан родин, які у 1833 р. сповідувалися і причащалися у церквах, а також тих осіб, які з певних причин цього не зробили (зокрема, віддан у рекрути). Варто зазначити, що населення на той час поділялося на два стани: духовенство («Духовные и их домашние») та поселення або селяни та їх домашні (поселение (крестьяни) и их домашние) [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк. 515-524, 582-587, 594-603]; в селах Гуменне та Коханівка населення поділялося на три стани: духовенство («Духовные и их домашние»), дворяни та члени їх сімей («Дворяне и их домашние») або шляхтичі та їх домашні («Шляхетные и их домашние»), поселення або селяни та їх домашні (поселение и их домашние) [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк.206-210, 567-573].

Аналіз джерел та останніх досліджень. Багато розвідок і досліджень на тему проведено мовознавцями, лінвістами, істориками та іншими науковцями. Звернула увагу на проблему походження прізвищ у Юзвинській волості Вінницького повіту у своїй праці В. Гребеньова. Авторка стверджує, що у волості найбільше побутує прізвищ, основою яких служили особові імена, здебільшого з християнського календаря та прізвища утворені за родом заняття (професією). [Гребеньова, 2019] Загальний аналіз полтавської антропоніміки висвітлено у роботі Ю. Волошина. Дослідник аналізує персональні назви, зокрема імена, назви по-батькові, прізвища та прізвиська, які носили полтавці у другій половині XVIII ст. й з'ясовує, як і чим відрізнялися їхні найменування від сучасних [Волошин, 2015]. Інший автор – Ю. Легун, свою статтю присвячує формуванню і видозмінні масиву прізвищевих назв сіл Митинецької сільської ради Красилівського району Хмельницької обл. [Легун, 2010].

Досліджувана проблема знайшла висвітлення в науковій літературі. Так, зокрема, лексико-семантичні, мотиваційні та словотвірні особливості прізвищевих назв і прізвищ Центральної Хмельниччини XVII – XXI ст. висвітлено в праці О.Юцишиної [Юцишина, 2019]. О. Хвіщук у своїй роботі здійснює структурно-семантичне дослідження прізвищ жителів м. Нововолинська Волинської області [Хвіщук, 2017]. Загальні питання теорії прізвища, історію становлення цього феномену та специфіку функціонування родових назв в Українських Карпатах у своїй розвідці простежив П.Чучка [Чучка, 2005]. Антропонімія Нижньої Наддніпряни (надвеликолузький регіон) кінця XVI – початку XXI ст. є об'єктом дослідження І. В. Ільченко. [Ільченко, 2003]. Про виникнення, словотвір та поширення сучасних українських родових назв (прізвищ) йдеться в працях Ю.К. Редька. [Редько, 2007] Охарактеризовано прізвищеві назви на матеріалах Йосифінської та Францисканської метрик й укладено етимологічний словник у монографії І.Фаріон [Фаріон, 2001]. Стан вивчення української антропонімії в історичному аспекті досліджує М.Худаш, стверджує, що XIV—XVIII ст. – це період стабілізації формування сучасної української антропонімічної системи, досліджується власне ім'я як джерело формування українських прізвищ і прізвиськ, підкреслюється важливість вивчення назв не тільки для гуманітарних наук, а й для повсякденної адміністративно-юридичної практики [Худаш, 1977].

Мета статті. У своїй статті автори ставлять за мету з'ясувати побутування та походження прізвищ Коханівської волості Вінницького повіту.

Виклад основного матеріалу. Джерелом матеріалів для розвідки послужили рукописні записи сповідних книг п'яти парафій (Гуменне, Козинці, Коханівка, Косаківка, Сивиківці), які зберігаються у Державному архіві Хмельницької області. Хронологія цих документів охоплює період 1833 року [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк.206-210, 515-524, 567-573, 582-587, 594-603]. У досліджуваних сповідних записах цих парафій вдалося ідентифікувати 450 прізвищевих назв. Вони виконували важливу роль у ідентифікації мешканців волості. За селянами в цей період уже були закріплені постійні родові прізвища. Як стверджує Ю.Редько, їх фіксація розпочалася ще наприкінці XVIII – початку XIX ст. [Редько, 1968: 34]

Семантика українських прізвищ, як вважають науковці, «відбиває різні сторони й умови життя народу – заняття, сімейний стан, фізичні та психічні ознаки, соціально-класовий устрій суспільства, тваринний і рослинний світ тощо» [Волошин, 2015].

У цій розвідці спробуємо проаналізувати виявлені прізвища за лексико-семантичними ознаками, взявши за основу класифікацію, запропоновану Ю.Редьком. Зокрема: 1. Прізвища, утворені від імен; 2. Прізвища, утворені від назви місця проживання чи походження; 3. Прізвища утворені від назви постійного місця заняття (професії); 4. Прізвища, утворені від індивідуальної ознаки (фізичні, психічні та інші властивості) їх першого носія прізвища [Редько, 1968:34].

Найбільшу групу у Коханівській волості становили прізвища, основою яких служили особові імена здебільшого з християнського календаря, де, як відомо, найбільше імен грецького, давньоєврейського та латинського походження. Наприклад: Кирилук від Кирило (гр.); Лукашук від Лука (гр.); Пилипенко, Пилипчик від Пилип (гр.); Стефанов від Стефан (гр.); Прокопчук від Прокіп (гр.); Сидоренко від Сидор (гр.); Микитючка, Микитюк від Микита (гр.); Марчук від Марк (гр.); Остапчук від Остап(гр.); Трофимчук від Трофим (гр.); Іванов від Іван (д.-євр.); Мусієнко від Мойсей, Мусій (д.-євр.); Михальчук, Михальчучка, Михайлов від Михайло (д.-євр.); Савчук, Савченко від Сава, Савелій (д.-євр.); Якимчук від Яким (д.-євр.); Хоменчучка, Хоменчук, Хоменчиха від Хома (д.-євр.); Матвійчук від Матвій (д.-євр.); Лук'янучка від Лук'ян (лат.); Максимчук від Максим (лат.); Гнатюк від Гнат (лат.); Павлушка від Павло (лат.) [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк.206-210, 515-524, 567-573, 582-587, 594-603].

Деякі імена ставали основою для кількох прізвищ, як-от Хома (д.-євр.) – Хоменчук, Хоменчучка, Хоменчиха; Михайло (д.-євр.) – Михайлов, Михальчук, Михальчучка тощо.

У селах Приборівка та Сиваківці побувало прізвище Николайчук [ДАХО, Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк. 594-603], в основі якого чоловіче ім'я в російському варіанті Николай, яке походить від давньогрецького імені Ніколаос [Болдирев, 2003:459]. У с.Пеньківка зустрічалося прізвище, в основі якого чоловіче ім'я польського походження, зокрема, Базлик від Базиль [Болдирев, 2003:114] й Штейнь, яке побутує у Польщі від гуцульського імені Штень й в українській мові є іменем Степан [Чучка, 2005:634] та прізвище, яке походить від хорватського чоловічого імені Spigo, Spirko й відповідає українській кальці імені Спиридон [Чучка, 2005:633].

У формуванні зафіксованих прізвищ значну роль відіграли чоловічі особові імена, а не жіночі. Жіночих виявилось лише 4: Гапчук від Гапка (гр.), Доміниха від Домна (лат.), Маріячук, Марущак від Марія (д.-євр.), Парасюк від Параска (гр.). Ю. Редько зазначає, що основами для творення українських прізвищ ставали найчастіше чоловічі імена, рідше – жіночі. Й стверджує, що від імені матері нащадки отримували прізвище лише в тих випадках, коли батько був невідомий або давно помер, чи виїхав, і весь тягар утримання сім'ї та виховання дітей несла мати, діти діставали прізвища від її імені. Наголошує й на тому, що назви, утворені від жіночих імен, могли стати не тільки прізвищами дітей, а часом і чоловіка, якщо дружина з того чи іншого погляду стояла вище від нього [Редько, 1968:36].

Наступними, рівними першій групі кількісно, були прізвища, які утворені за родом занять (професією), виду діяльності чи за соціальним станом. Це були назви, які чітко відрізняли окрему особу від її оточення [Редько, 1968:37]. Зафіксовані прізвища у Коханівській волості дають можливість уявити життя українців цього періоду в таких аспектах: зокрема, Військо (давній козацькі війська): Жура (військовий слуга, зброєносець); Козак (прізвище переходило на нащадків, зберігаючи пам'ять про невідомого предка-козака) [Родзевич, 1985:53]. Економічне життя України: а) промисловість: Мельник, Мельничук (власник млина, або той, хто працює у млині); Килимник, Килимчик (майстер, що виробляє килими); Олійник (той, хто добуває і продає олію); б) ремесло: Боднар, Бондар, Бондаренко, Бондаренчиха, Бондариха (майстер, що виробляє діжки, бодні); Гончар (майстер, що виготовляє посуд, різні вироби з глини) [Болдирев, 1982:628]; Коваль, Ковальчук (майстер, що виготовляє металеві предмети); Кравець, Кравчик, Кравчук, Кравчучка, (фахівець з пошиття одягу); Ткач (майстер, який виготовляє тканини на ткацькому верстаті); Швець, Шевчук, Шевчучка (майстер, що шиє взуття, чоботар); Кожутник (той, хто шиє кожухи); Колесник, Колісниченко (стельмах, майстер з виготовлення коліс), Стельмах (пращури-ремісники, які виготовляли вози, сани), Сницарчук (майстер з художнього різблення по дереву й карбування по металу) – очевидно, запозичення з польської мови; п. *spuserz*» [Болдирев, 2006:334], Гонта (майстер, що виготовляє дерев'яну черепицю); Столяр (деревообробне ремесло), Токарчук (ремісник, що займається обробкою металу, дерева та інших матеріалів способом обточування на токарному верстаті), в) рибальство й пасічництво: Рибаченко (людина, яка займається рибальством); Пасічник (людина, що займається бджільництвом), г) різні заробітки: Малярник, Муляриха (фахівець, що займається фарбуванням будов, споруд); Сторожук, Стороженко (людина, яка охороняє певні об'єкти), Возній, Фурман, Кучер (людина, яка править кінним екіпажем, найчастіше найманом; фурман) [Півторак, 2012:140]; Кухар (робітник, що готує їжу); Городнюк, Огородник (людина, яка займається городництвом). Церковне життя: церковнослужителі різного рангу представлені в таких прізвищах, як Гуменючка (ігуменя- церковна особа), Паламарчук (від слова паламар, церковний служитель, означає Паламарів син) тощо. Музиканти: Кобзар (бандурист), Музика тощо.

Прізвища, мотивовані назвами професій, несуть цінну інформацію про суспільно-політичне та економічне життя дослідженої території.

Третю групу становили прізвищеві назви, що походили від індивідуальних ознак перших носіїв. Частина цих ознак були зовнішніми, фізичними: колір волосся, зачіска, особливості зросту, будови та частин тіла, ходи, на бороду, вуса, на каліцтво або фізичні вади тощо. Наприклад: Багрій, Білоус, Білокурский, Рудичка, Черній, Кучерко, Лисанчук, Лисанчучка,

Висоцька, Горбатюк, Груденко, Довгаленко, Пальчук, Біловус, Дзюба (дівчина з обличчям, покритим вісою) [Родзевич, 1985:61], Косій, Кривій, Кривенко. Прізвище Білоус означало старе українське особове чоловіче ім'я прізвиськового походження. Його доіменне значення – той, хто має світлі або сиві вуса, тобто біловусий. З XVI – XVII ст. лексема в Україні виступає прізвищевою назвою [Чучка, 2011:55].

Прізвище могло також вказувати на психічні властивості, фізичні ознаки, вдачу, характер, поведінку, уподобання. Таке походження мали прізвища: Глухий, Швидкий, Дика (нетоваристська), Гримаручка, Гримарчук, Плутяк (лукава, хитра людина) [Півторак, 2012:456], Сопливий (недолугий), Манилик (той, хто вводить в оману [Болдирев, 1989:382], Байда (безтурботна людина, гульвіса, ледар [Болдирев, 1982:115].

Найменшу групу в Коханівській волості складають прізвища, що походять від назви місцевості або національності. Прізвища цієї групи можна поділити на дві підгрупи. До першої належать: а) які вказують на національне походження основоположника роду, зокрема Татарчук (татарин), Турчик (турок); б) утворені від назв давніх племен і етнографічних груп. Такими є: Бойко, Бойчук, Бойчучка (місцева назва українців, що живуть у Підкарпатті, тобто «горянин» - житель низовини Бойківщини. У Карпатах ім'я Бойко засвідчується з XVI ст., а з XVII фіксується й як прізвище) [Чучка, 2005:78], Поліщук (вихідці з Полісся), Мазуренко, Мазур (так називали населення Мазовша в Польщі, поляків Надсяння, а часом і покатоличених українців); в) які тільки загально вказували на місце, де хтось проживав (Польовий, Польова, Лановий). Друга група прізвищ, виникнення яких пов'язане з походженням першого носія, це прізвища, утворені від назви конкретного населеного пункту: Краковський (житель з м.Краків), Ільницький (містечко в Закарпатській обл.).

До цієї групи віднесем прізвище Стир, яке утворене від гідроніма (річка, яка протікає в межах Львівської, Волинської та Рівненської областей).

Частка цих прізвищ невелика, але вони демонструють перебіг міграційних процесів, що відбувалися у досліджуваному регіоні.

Вчені зазначають, що прізвища від топонімічної назви не завжди можна встановити з абсолютною впевненістю. Багато населених пунктів, від яких утворилися прізвища, сьогодні вже не існує, багато перейменовано, у багатьох випадках назва населеного пункту не збігається з прізвищем, бо в назві місцевості могли статися певні зміни, а прізвище зберегло давню форму [Редько, 1968:37]

У Коханівській волості зустрічаються прізвища, які не входять до основних чотирьох лексичних груп. Це прізвища, що відзеркалюють фауну України й світу та флори. Зокрема найменування, утворені від назв тварин: Кабан, Крися, Королик, Королиха, Кот, Котик, Лебедь, Заєць, Присач (губа тварини) [Болдирев, 2003:576]; птахів: Боцюн, Воронюк, Горобець, Зозуля, Кулик, Куличка, Кулинчик, Сорока, Драч; рослин: Грабошук, Грабар, Стеблецький; грибів: Печериця.

Є група прізвищ, що відображає назви страв і продуктів споживання: Книш, Ковбаса, Ковбасиха, Шпірко. Зокрема, прізвище Шпірко, яке побутувало в с.Пеньківка [ДАХО. Ф.315. Оп.1. Спр.7391. Арк.520-524] має декілька значень: походить від давньоруської назви страви «шпирь»; Ланцюг, яким прив'язують корову; від хорватського чоловічого імені Spiro, Spirko й відповідає українській кальці імені Спиридон [Чучка, 2005:633] назви знарядь праці: Куденко (означає кужіль, недоброякісне полотно льону [Болдирев, 1989:123], Плахотник; назви предметів домашнього вжитку – Гелета, Гелетиха (дерев'яна посудина, барило – запозичено з румунської мови) [Болдирев, 1982:492], Мішок.

В Коханівській волості побутували прізвища, які не відносяться до вищезгаданих груп. Наприклад: Цвигун (той, хто батожить, карає різками), Щетина (шерсть у диких тварин) [Півторак, 2012:506], Штейнь (з німецької мови - камінь).

Можемо підсумувати, що для власної ідентифікації жителі Коханівської волості використовували прізвища. Найбільшу групи серед них становили прізвищеві назви, в основі яких лежали особові чоловічі імена здебільшого з християнського календаря грецького походження (зафіксовано прізвища від чоловічих імен польського та хорватського походження й в російському варіанті). Зустрічається декілька прізвищевих назв, які утворені від жіночих імен.

Побутує значна кількість прізвищ, утворених за родом занять (професією). Вони демонструють різноманітність професій, ремесел, занять, які побутували у селах досліджуваного періоду й несуть цінну інформацію про суспільно-політичне та економічне життя краю й процеси, що відбувалися у виробничій сфері в означений період. Вважаємо, що побутування таких прізвищ були необхідними для селян й мотивовані назвами професій, які пов'язані з типовими для українців скотарством, землеробством, заготовленням лісу, обробкою металу й указують на ті професії чи заняття, які були необхідні в колективі людей: пошиття одягу, взуття, обробка зерна тощо.

Найменшу групу становлять прізвища, які походять за назвою населеного пункту, з якого він переселився.

Дослідження прізвищевої системи окремого регіону актуальне та важливе, адже прізвища містять інформацію не лише про його теперішнього носія, але фактично віддзеркалюють історію всього роду. Крім того, саме прізвища відбивають різні історичні процеси, що мали місце на даній території, особливості побуту, матеріальної і духовної культури, оточуючої природи, демографічні процеси, зв'язки з іншими народами.

Подяка. Висловлюємо щиру вдячність усім членам редколегії журналу за консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автори не отримали фінансової підтримки для публікації цієї статті.

Джерела та література:

- Блажчук, Ю. І.** (2008). *Антропонімія Уманщини XVII – початку XXI ст. : автореферат дисертації кандидата філологічних наук: 10.02.01. Київ, Б.в. 22 с.*
- Болдирєв, Р.В.** (укл.) (1982). *Етимологічний словник української мови (в 7 т., Т.1). Київ: Наукова думка, 632 с.*
- Болдирєв, Р.В.** (укл.) (1989). *Етимологічний словник української мови (в 7 т. Т.3). Київ: Наукова думка, 552 с.*
- Болдирєв, Р.В.** (укл.) (2003). *Етимологічний словник української мови (в 7 т., Т.4). Київ: Наукова думка, 656 с.*
- Болдирєв, Р.В.** (укл.) (2006). *Етимологічний словник української мови (в 7 т., Т.5). Київ: Наукова думка, 704 с.*
- Волошин, Ю.** (2015). Полтавська антропоніміка. Які імена та прізвища носили полтавці в другій пол. XVIII ст. *Україна модерна. № 22. Режим доступу до статті: <http://uamoderna.com/md/voloshyn-antropnimika>.*
- Гребеньова, В. О.** (2019). Прізвищевий масив Гавришівської волості Вінницького повіту (на матеріалах Державного архіву Хмельницької області) *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія, вип.28, 75-80. DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-75-80>*
- Гумецька, Л.** (1958). Нарис словотворчої системи української актової мови XIV – XV ст. Київ: Вид-во АН УРСР. 298 с.
- ДАХО** – Державний архів Хмельницької області.
- Єфименко, І. В.** (2003). *Українські прізвищеві назви XVI ст.* Київ: Наукова думка, 167 с.
- Залеський, А.М.** (1964). Спостереження над українськими прізвищами XVII ст. (на матеріалі інвентаря с.Перегінське) (Т.6.). *Дослідження і матеріали з української мови. Київ: Наукова думка. С. 133-145.*
- Ільченко, І. І.** (2003). Антропонімія Нижньої Наддніпрянщини в її історичному розвитку (надвеликолузький регіон) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2003. 18 с.
- Корнієнко, І.** Від прізвищ до прізвищ. Режим доступу до статті: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm33_02.
- Легун, Ю. В.** (2010). Формування і видозміни масиву прізвищевих назв сіл Митинецької сільської ради. *Легенди з-під сивого Бужка: природа, археологія, історія, етнографія та фольклор сіл Митинці, Хотьківці, Вереміївка і Заруддя Красилівського району на Хмельниччині.* Київ: Майстерня книги, С.159-162.
- Лісова, Л. О.** (2011). Прізвища Волині, мотивовані назвами кольорів. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство, вип. 68-71.*
- Петренко, О.** (2008). Історія адміністративно-територіального устрою Вінниччини від найдавніших часів до сучасності. Вінниця: ПП «Едельвейс і К». 56 с.
- Півторак, Г. П.** (укл.) (2012). *Етимологічний словник української мови (в 7 т., Т.6). Київ: Наукова думка, 568 с.*
- Редько, Ю. К.** (1968). Довідник українських прізвищ. Київ: Радянська школа. 216 с.
- Редько, Ю. К.** (2007). Словник сучасних українських прізвищ. Львів: Наукове т-во ім.Т.Шевченка. Т.1. А-М.2007. 720 с. Т.2. Н-Я. 2007. 721-1438 с.
- Родзевич, Н.С.** (укл.) (1985). *Етимологічний словник української мови (в 7 т. Т.2). Київ: Наукова думка, 572 с.*
- Фаріон, І. Д.** (2001). *Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником).* Львів: Літопис. 371 с.
- Хвіщук, О. В.** (2017). Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів м.Нововолинська Волинської обл. Луцьк. 275 с.
- Худаш, М. Л.** (1977) *З історії української антропонімії.* Київ: Наукова думка. 236 с.

Чучка, П. (2011) Слов'янські особові імена українців. Ужгород: Піра. 432 с.

Чучка, П. П. (2005). Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник. Львів. 704 с.

Юцишина, Ю. (2019). Прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII-XXI ст. Вінниця. 294 с.

Валентина Гребенева

Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
кандидат історических наук, доцент (Україна)

Валерій Кононенко

Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доктор історических наук, професор (Україна)

**Фамильный массив Кохановской волости Винницкого уезда
(на материалах Государственного архива Хмельницкой области)**

Аннотация. Целью статьи является выяснение бытования и происхождения фамилий Кохановской волости Винницкого уезда. **Методология исследования** основана на сочетании общенаучных (анализа, синтеза, индукции, дедукции, обобщения, описания) и специально-исторических (историко-типологического, историко-системного, количественного) методов с принципами типоризма, системности, научности. Для выяснения происхождения отдельных фамилий применен прием этимологического анализа. **Научная новизна** работы заключается в том, что авторы впервые, на основе анализа материалов исповедальных ведомостей пяти парафий в качестве источника, раскрывают массив фамилий сел Гуменне, Кобыльня, Козинцы, Королевка, Косаковка, Кохановка, Александровка, Пеньковка, Приборивка, Сиваковцы, которые состоянием на 1.01.1869 г. входили в данную волость. Хронология документов охватывает период 1833 года. **Выводы.** С обрабатываемых материалов исповедальных ведомостей подтверждается, что жители Кохановской волости для собственной идентификации использовали фамилии. Наибольшую группу среди них представляли фамильные названия, в основе которых лежали личные мужские имена из христианского календаря греческого происхождения (зафиксированы фамилии от мужских имен польского и хорватского происхождения, а также, и в русском варианте) и за родом занятий (профессией). Наименьшую группу составляют фамилии, которые происходят от названия местности. Исследование фамильной системы отдельного региона актуально и важно, ведь фамилии содержат информацию не только о его нынешнем носителе, но и фактически отражают историю всего рода. Кроме того, именно фамилии отбивают разные исторические процессы, которые имели место на данной территории, особенности быта, материальной и духовной культуры, окружающей природы, демографические процессы, связи с другими народами.

Ключевые слова: фамилия, фамильный массив, антропоним, Кохановская волость.

Valentyna Hrebenova

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University,
PhD (History), Senior Lecturer (Ukraine)

Valerii Kononenko

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Dr (History), Professor (Ukraine)

**The abundance of surnames of Kokhanivska Volost in Vinnitsia District
(based on the materials of the State Archives of Khmelnytskyi Region)**

Abstract. The purpose of the article is to clarify the origin of the surnames of Kokhanivska Volost in Vinnitsia District. **The methodology of the research** is based on the combination of both general scientific methods (analysis, synthesis, induction, deduction, generalization, description) and special-historical methods (historical-typological, historical-systemic, quantitative) with the principles of historicism, systematicity, scientific. Etymological analysis was used to find out the origin of individual surnames. **Scientific novelty** is that the authors, for the first time, revealed the names of the villages of Humenne, Kobylnia, Kozyntsi, Korolivka, Kosakivka, Kokhanivka, Oleksandrivka, Penkivka, Pryborivka, Syvakivtsi based on the analysis of the materials of the five parishes which were included in this parish as 01.01.1869. The chronology of the documents covers the period 1833. **Conclusions.** The obtained materials of the confessional books have

indicated that the residents of Kokhanivska Volost used their own surnames for their own identification.

That the largest group was made up of surnames, which were the basis of personal names, mostly they originated from the Christian calendar, which consists of the names of Greek, Hebrew and Latin origin, and in particular there were surnames based on male names of Polish and Croatian origin, and in Russian version; as well as the surnames formed by occupation (profession).

The study of the surname system of a particular region is relevant and important, since surnames contain information not only about its current medium, but actually reflect the history of the whole family. In addition, the very names reflect the various historical processes that took place in this territory, peculiarities of life, material and spiritual culture, the surrounding nature, demographic processes, connections with other peoples.

Key words: surname, abundance of surnames, anthroponym, Kokhanivska Volost.

References:

- Blazhchuk, Yu. I.** (2008). *Antroponimiia Umanshchyny XVII – pochatku XXI st: avtoref. kand. filoloh. nauk: 10.02.01. [Anthroponymy of Uman Region XVII - beginning of XXI century].* Kyiv, B. v. 22 s. [in Ukrainian].
- Boldyriev, R.V.** (ukl.) (1982). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.1. [Etymological dictionary of the Ukrainian language].* Kyiv: Naukova dumka, T.1. 632 s. [in Ukrainian]
- Boldyriev, R.V.** (ukl.) (1989). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.3. [Etymological dictionary of the Ukrainian language].* Kyiv: Naukova dumka, T.3. 552 s. [in Ukrainian]
- Boldyriev, R.V.** (ukl.) (2003). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.4. [Etymological dictionary of the Ukrainian language].* Kyiv: Naukova dumka, T.4. 656 s. [in Ukrainian]
- Boldyriev, R.V.** (ukl.) (2006). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.5. [Etymological dictionary of the Ukrainian language].* Kyiv: Naukova dumka, T.5. 704 s. [in Ukrainian]
- Chuchka, P. P.** (2005). *Prizvyshcha zakarpatskykh ukrainsiv: Istoryko-etymolohichnyi slovnyk [Names of Transcarpathian Ukrainians: A Dictionary of History and Etymology].* Lviv: Svit. 704 s. [in Ukrainian]
- Chuchka, P. P.** (2011). *Slovianski osobovi imena ukrainsiv [Slavic personal names of Ukrainians].* Uzhhorod: Lira. 432 s. [in Ukrainian]
- DAVO** – Derzhavnyy arkhiv Vinnyckoji oblasti. [State Archives of Vinnytsia Region]. [in Ukrainian]
- Efimenko, I. V.** (2003). *Ukrainski prizvishchevi nazvi XVI st. [Ukrainian surnames of the XVI century].* Kyiv: Naukova dumka. 167 s. [in Ukrainian]
- Farion, I. D.** (2001). *Ukrainski prizvyshchevi nazvy Prykarpatskoi Lvivshchyny naprykintsy XVIII – pochatku XIX stolittia (z etymolohichnym slovnykom) [Ukrainian surnames of the Carpathian Lviv Region at the end of the XVIII – the beginning of the XIX century (with etymological dictionary)].* Lviv: Litopys, 371 s. [in Ukrainian]
- Hrebenova, V.O.** (2019). *Prizvyshchevyi masyv Havryshivkoi volosti Vinnytskoho povitu (na materialakh Derzhavnoho arkhivu Khmelnytskoi oblasti) [The abundance of surnames of Havryshivka Volost in Vinnytsia District (based on the materials of the State Archives of Khmelnytskyi Region)].* *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. M.Kotsiubynskoho. – Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynsky. Serii: Istorii, vyp. 25. 228-232. [in Ukrainian].*
- Humetska, L. L.** (1958). *Narys slovotvorchoi systemy ukrainskoi aktovoi movy XIV – XV st. [Sketch of the word-forming system of the Ukrainian act language of the XIV - XV centuries].* Kyiv: Vyd-vo AN URSS, 1958. 298 s. [in Ukrainian].
- Ilchenko, I. I.** (2003). *Antroponimiia Nyzhnoi Naddnyprianshchyny v yii istorychnomu rozvytkovi (nadvelykoluzkyi rehion): avtoref. dys. kand. filol. nauk: 10.02.01. [Anthroponymy of the Lower Dnieper Region in its historical development. Dnipropetrovsk. 18 s. [in Ukrainian]*
- Khudash, M. L.** (1977). *Z istorii ukrainskoi antroponimii [From the History of Ukrainian Anthroponymy].* Kyiv: Naukova dumka. 236 s. [in Ukrainian]
- Khvishchuk, O. V.** (2017). *Strukturno-semantychnyi analiz prizvyshch zhyteliv m. Novovolynska Volynskoi obl. [Structural-semantic analysis of the names of residents of Novovolynsk, Volyn Region].* Lutsk. 275 s. [in Ukrainian]
- Korniienko, I.** (n. d.). *Vid prizvysk do prizvyshch [From nicknames to last names].* Retrieved from http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm33_02. [in Ukrainian]
- Lehun, Yu. V.** (2010). *Formuvannia i vydozminy masyvu prizvyshchevykh nazv sil Mytynetskoi silskoi rady [Formation and alteration of the abundance of surnames of villages of Mytynets village council].* *Lehendy z-pid syvoho Buzhka: pryroda, arkeolohiia, istoriia, etnohrafii ta folklor sil Mytyntsi, Khotkivtsi, Veremiivka i Zaruddia Krasylivskoho raionu na Khmelnychchyni. Kyiv: Maisternia knyhy, 2010. S. 159-162. [in Ukrainian]*

-
- Lisova, L. O.** (2011). Prizvyshcha Volyni, motyvvovani nazvamy koloriv [The names of Volyn, motivated by the names of the colors]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. – Scientific Bulletin of Volyn National University named after Lesya Ukrainka. Seriya: Filolohichni nauky. Movoznavstvo, vyp. 68-71.* [in Ukrainian]
- Petrenko, O.** (2008). Istoriiia administratyvno-terytorialnoho ustroiu Vynnychchyny vid naidavnishykh chasiv do suchasnosti [History of the administrative-territorial structure of Vinnitsa Region from ancient times to the present]. Vinnytsia: PP «Edelveis i K». 56 s. [in Ukrainian]
- Pivtorak, G. P.** (ukl.) (2012). Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.6. [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, T.6. 568 s. [in Ukrainian]
- Redko, Yu. K.** (1968). Dovidnyk ukrainskykh prizvyshch [Guide of Ukrainian surnames]. Kyiv: Radianska shkola. 216 s. [in Ukrainian]
- Redko, Yu. K.** (2007). Slovnyk suchasnykh ukrainskykh prizvyshch [Dictionary of modern Ukrainian surnames]. Lviv: Naukove t-vo im.T.Shevchenka. T.1. A-M. 720 s. T.2. N-Ya. 721-1438 s. [in Ukrainian]
- Rodzevych, N. S. (ukl.)** (1985). Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy (V 7 t., t.2. [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, T.2. 572 s. [in Ukrainian]
- Voloshyn, Yu.** (2015). Poltavska antroponimika. Yaki imena ta prizvyshcha nosyly poltavtsi v druhii pol. XVIII st. [Poltava anthroponymy. What are the names of Poltava in the second half XVIII century]. *Ukraina moderna – Ukraine is modern. № 22.* Retrieved from <http://uamoderna.com/md/voloshyn-antroponimika>. [in Ukrainian].
- Yutsyshyna, Yu.** (2019). Prizvyshchevi nazvy i prizvyshcha Tsentralnoi Khmelnychchyny XVII-XXI st. [Family names of the Khmelnytskyi Region of the XVII-XXI centuries]. Vinnytsia. 294 s.
- Zaleskyi, A. M.** (1964). Sposterezhennia nad ukrainskymy prizvyshchamy XVII st. (na materialii s.Perehinske) [Observations on the Ukrainian names of the XVII century (by the material of the village of Perehinske)]. *Doslidzhennia i materialy ukrainskoi movy. Kyiv, T.6. S. 133-145.* [in Ukrainian]

Статтю надіслано до редколегії 07.01.2020 р.
Статтю рекомендовано до друку 18.02.2020 р.